

УДК 633.352.1

Смутьська І. В., завідувач сектору зернових, зернобобових та круп'яних сортів рослин відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

Іваницька А. П., старший науковий співробітник лабораторії показників якості сортів рослин

Хоменко Т. М., к. с.-г. н., доцент, завідувач відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

Михайлик С. М. к. с.-г. н., ст. науковий співробітник відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

Український інститут експертизи сортів рослин

E-mail: ivanna1973@i.ua

АГРОБІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОВИХ СОРТІВ ГОРОШКУ ПОСІВНОГО ЯРОГО (*VICIA SATIVA* L.) ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ЕКСПЕРТИЗИ

Кормові трави – велика група кормових культур, яка об'єднує багаторічні й однорічні та злакові трави. Їх широко використовують для згодовування у свіжому вигляді, заготівлі сіна, сінажу, силосу, штучно зневоднених кормів, створення культурних пасовищ і сіножатей. У структурі кормової площі вони займають 50–60%. Однорічні бобові трави та їх травосуміші широко вирощують на сіно, як компоненти в зеленому конвеєрі, а також для приготування сінажу й силосу.

Горошок посівний – найпоширеніша однорічна бобова трава, яка займає найбільші площі. Вирощують її у лісостеповій та поліській зонах України та країнах Балтії у чистому вигляді та в сумішках на зелений корм. Значне поширення вики пояснюється її високою кормовою цінністю, різноманітним використанням (на зелений корм, сіно, зерно, силос), малою вибагливістю до родючості ґрунтів та коротким вегетаційним періодом, що дає змогу вирощувати її в зайнятих парах. За кормовою цінністю горошок не поступається багаторічним бобовим травам: 100 кг її повітряносухої маси відповідає 46 корм. од. і містять 123 г перетравного протеїну на кожен кормову одиницю.

Розглянуто особливості сортів горошку посівного ярого, що внесений до Державного реєстру сортів рослин, придатних до поширення (далі – Реєстр сортів) в Україні впродовж 2021 та 2023 років. Проведено аналіз сортового потенціалу горошку посівного ярого на підставі результатів даних кваліфікаційної експертизи сортів. Аналіз Реєстру сортів показав, що сортимент горошку посівного ярого складає 26 сортів (з них 22 сорти вітчизняної селекції – 84,6% від загальної кількості сортів горошку посівного ярого).

Мета роботи. Аналіз результатів кваліфікаційної експертизи нових сортів горошку посівного ярого, їх господарських та адаптивних властивостей. Висвітлення результатів польових і лабораторних досліджень для ознайомлення з новими здобутками вітчизняної селекції горошку посівного ярого.

Матеріали та методи досліджень: польовий, лабораторний, порівняння, математичної статистики. Кваліфікаційну експертизу сортів горошку посівного ярого на придатність до поширення в Україні (ПСП) здійснювали на всій території України в межах ґрунтово-кліматич-

них зон Лісостепу та Полісся у пунктах досліджень Українського інституту експертизи сортів рослин (далі – УІЕСР) відповідно до “Методики проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні (Загальна частина)” та “Методики проведення експертизи сортів рослин групи технічних та кормових на придатність до поширення в Україні”. Оцінку якісних показників за вмістом сирого протеїну проводили за “Методикою проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Методи визначення показників якості продукції рослинництва”. Статистичну обробку даних проведено методом описової статистики.

За результатами експертизи даних сортів зроблено характеристику господарсько-цінних ознак.

Об'єктами досліджень були сорти горошку посівного ярого – ‘Віннер’, ‘Діоніс’, ‘Бурштин’, які проходили експертизу на придатність до поширення (ПСП) і за результатами польових досліджень, запропоновані до виникнення майнового права інтелектуальної власності на поширення сортів рослин.

Польові дослідження на ПСП здійснювались на базі восьми філій Українського інституту експертизи сортів рослин: Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Волинська, Івано-Франківська, Львівська, Чернігівська.

Заявником сортів горошку посівного ярого ‘Віннер’, ‘Діоніс’, ‘Бурштин’ є Інститут кормів сільськогосподарства Поділля Національної академії аграрних наук України.

Господарські показники сорту ‘Віннер’: урожайність сухої речовини у зоні Полісся сорту складає 6,92 т/га, залистяність 54,1%. Сорт має високий вміст сирого протеїну у зоні Полісся 22%.

Господарські показники сорту ‘Діоніс’: урожайність сухої речовини у зоні Лісостепу сорту – 6,75 т/га, залистяність 54,3%. Сорт має високий вміст сирого протеїну у зоні Полісся 22%.

Господарські показники сорту ‘Бурштин’: урожайність сухої речовини у зоні Лісостепу сорту – 5,18 т/га, залистяність 53,7%. Сорт має високий вміст сирого протеїну у зоні Лісостепу 21,4%. Всі сорти характеризуються високою стійкістю до по-

сухи та проти хвороб аскохітозу, бурої іржі, переноспору.

Нові сорти горошку посівного ярого є відмінними, однорідними та стабільними, зокрема, мають високий генетичний потенціал продуктивності, добре адаптовані властивості і господарську цінність.

За результатами досліджень встановлено, що сорти горошку посівного ярого 'Віннер' і 'Діоніс' рекомендовані для вирощування у зоні Полісся, сорт 'Бурштин' – у зоні Лісостепу. Найкращі показники якості за вмістом сирого протеїну отримано в зоні Полісся.

УДК 632.4.635.21

Сонеч Т. Д., завідувачка сектору технічних, кормових та олійних сортів рослин відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

Сиплива Н. О., к.б.н., завідувачка відділу розгляду заявок, експертизи назви та новизни сортів рослин

Данюк Ю. С., старший науковий співробітник відділу експертизи на відмінність, однорідність та стабільність сортів рослин

Житомирець О. С. молодший науковий співробітник відділу експертизи на придатність до поширення сортів рослин

E-mail: sonechkoatd@ukr.net

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ СОРТІВ КАРТОПЛІ ПРОТИ ЗБУДНИКА РАКУ *SYNCHYRIUM ENDOBIOTICUM* SCHILBERSKY PERCIVAL

Картопля – одна з найбільш цінних і важливих сільськогосподарських культур різностороннього використання. У глобальній проблемі забезпечення людства продуктами харчування картопля займає друге місце після пшениці, тому її ще називають другим хлібом.

Селекціонерами провідних установ України в галузі картоплярства та іноземними науковцями створено низку сортів картоплі різних груп стиглості й господарського призначення, які можуть задовольнити всіх виробників картоплі. Зокрема у 2022 році до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні внесено 86 сортів картоплі Української селекції та 108 сортів іноземної селекції.

Одним з основних резервів підвищення врожайності і поліпшення якості картоплі є створення і впровадження нових високопродуктивних, стійких до хвороб і шкідників сортів картоплі. Нові створені сорти не повинні задовольняти критеріям заборони поширення сортів рослин в Україні, зокрема, наносити шкоду рослинному і тваринному світу, збереженню навколишнього природного середовища. Нестійкі до хвороб сорти здатні накопичувати джерела інфекції і в результаті створювати умови виникнення епіфітотій.

Метою дослідження є оцінка та відбір сортів картоплі стійких до збудника раку, для занесення до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні та впровадження у вирощування хвороби.

Однією з найшкідливіших карантинних хвороб картоплі, яку викликає внутрішньоклітинний облигатний патоген *Synchyrium endobioticum* Schilbersky Percival є рак картоплі. Він є однією з основних причин значного недобору врожаю картоплі, зниження її якості як продовольчої так і кормової культури. Характер і міра шкідливості хвороби залежить від природно-господарських умов зони вирощування, рівня агротехніки, адап-

тивності сорту, впровадження прогресивних технологій, рівня ведення насінництва, системи захисних прийомів та інших факторів. За останні роки площа вогнищ раку картоплі значно збільшилась. На початок 2022 року хвороба зафіксована у п'яти областях, двадцяти одному районі, двісті двадцяти п'яти населених пунктах України на загальній площі 2339,26 га.

Проведені лабораторні дослідження сортів картоплі 'Міа', 'Балтік Фаєр', 'Леді Амарілла', 'Акустік', 'Сенсейшн' на стійкість до звичайного патотипу збудника раку зараженням зимовими зооспорами (у субстраті ґрунт/перліт) та зараженням літніми зооспорами зі свіжих ракових наростів звичайного патотипу збудника раку у березні місяці у лабораторії карантинних шкідників та хвороб УкрНДСКР ІЗР НААН. Також було закладено лабораторні досліди з визначення стійкості зразків картоплі до агресивних патотипів збудника раку в Закарпатському опорному пункті УкрНДСКР ІЗР НААН. Попередню оцінку стійкості до звичайного патотипу збудника раку проводили у лабораторних умовах.

За результатами проведених досліджень з визначення стійкості до звичайного патотипу збудника раку у лабораторних та польових умовах при зараженні зимовими та літніми зооспорами хвороби з п'яти зразків картоплі не уразився жоден зразок і всі отримали оцінку стійких, що становить 100% до загальної кількості досліджуваних сортів.

У результаті випробування стійкості до 11(M1) – Міжгірського агресивного патотипу в лабораторних та польових умовах з п'яти зразків лише сорт 'Акустік' отримав оцінку стійкого, що становить 20% до загальної кількості досліджуваних сортів.

За відбору селекційного матеріалу картоплі, стійкого до 13(R2) – Рахівського та 18(Ya) – Ясінівського агресивних патотипів, виділено сорти